

Образ Гайавати

Легендарна основа образу

У «Міфологічному словнику» подано три версії образу Гайавати. В ірокезів - це вождь і пророк, котрий виступив проти міжусобиць племені онондага, через що був покараний злим божеством Атотархо, який убив сім дочок Гайавати. Гайавата вирушив у добровільне вигнання, знайшов чарівний талісман вампум і зустрівся з Деганавидою.

Сюжет другої легенди трохи інший. Гайавата був людоджером, але, зцілений Деганавидою, став його спільником. Вони вмиротворили Атотархо за допомогою вампума і животворної магічної сили Оренда і заснували Велику Лігу ірокезів.

Та існує і третя версія образу великого вождя Гайавати. Вона, як вважають дослідники, і є найбільш реальним джерелом поетичної версії Лонгфелло. Гайавата - історична особа. Жив він у XVI столітті. Є засновником Великої Ліги Співдружності ірокезьких племен. Почесний титул Гайавати зберігається у ритуальному переліку п'ятдесяти вождів Ліги. Драматична доля, тяжка праця, ідея страждання - все це наближає образ героя до смертної людини, але тим більше вражає людину величчю подвигу героя.

Хто ж такий Гайавата у поемі Г. Лонгфелло?

Про його долю ми дізнаємось з оповіді індіанського Оссіана – музики Навадага. В далекі часи жив могутній чарівник і богатир Меджеківіс, найголовнішим подвигом якого було викрадення Священного Вампума у Великого Ведмедя Міше-Мокви, що був схожий на величезну скелю, оброслу мохом. Його боялися всі народи. Меджеківіс тихо підкрався до Міше-Мокви, коли той спав, і обережно зняв з нього Вампум. Зробивши це, він переможно вигукнув і вдарив Міше-Мокву палицею по голові.

Звістка про подвиг Меджеківіса швидко розлетілася по світу. Захоплені подвигом, люди проголосили витязя Західним Вітром. Під урочисті вигуки Меджеківіс вирушив у своє царство на вершині Гір Скелястих. А на Місяці жила прекрасна і незрівнянна донька Нічного Світила – Нокоміс. Весела та життєрадісна дівчина ні до кого не відчувала зневаги, не знала злоби і не думала, що в однієї з її подруг серце палає

чорною заздрістю. Якось, коли Нокоміс безтурботно гойдалась на виноградних паростках, до неї підкралась ненависниця й обрубала віти. Нокоміс упала на землю, в квітучу долину Мусподе, й з часом народила „між лілями, на моху” донечку Венону, прекрасну, струнку й гнучку, з очима, як небесні зірки. Мати часто застерігала її берегтись Меджеківіса. Та не прислухається молодість до застережень старших, і одного вечора Меджеківіс підстеріг Венону, закохав її у себе, а потім покинув разом із „сином милощів і смутку, сином Тайни” Гайаватою .

З туги Венона померла, а малюка зростила Нокоміс, розкриваючи перед ним дивний світ легенд та прекрасної природи.

Коли бабуся розповіла юнакові про підступність Меджеківіса й смерть Венони, серце Гайавати запалало гнівом, і він рушив на пошуки Володаря Вітрів. З таємним острахом в душі зупинився молодий герой перед старим батьком, а той згадав молодість, прекрасну Венону – і серце його сповнилося радістю. У розмовах минали дні і ночі. Меджеківіс вихвалявся колишніми пригодами й подвигами та безсмертям, а Гайаваті доводилося стримувати гнів. Врешті терпець йому ввірвався, син пригадав батькові смерть матері, і розпочався великий бій. Сам могутній Орел Війни піднявся з гнізда, сів на скелі і з різким клетотом розпростав крила над бійцями.

Через три дні Меджеківіс почав стомлюватися і поступився, запропонувавши припинити боротьбу, бо був безсмертним і хотів лише перевірити звитягу і хоробрість Гайавати. Перед розлукою батько наказав йому у всьому допомагати своєму синові й пообіцяв, що з часом розділить із ним своє царство.

Чимало подвигів здійснив Гайавата: перемиг царя риб - величезного осетра Міше-Наму й злого чаклуна Меджисогвона, який насилав на людей хвороби й лихоманки; навчив народи вирощувати маїс і винайшов писемність. Слава його швидко ширилася по землі .

Повертаючись після поєдинку з батьком Меджеківісом, Гайавата звернув до країни Дакотів, для того, щоб купити наконечників для стріл. Найбільше йому сподобалися гострі, як голки, наконечники з халцедону, кременя та яшми, що виточив старий дакот, який усамітнено жив із донькою Міннегагою на рівнині. Міннегага глибоко запала в душу Гайавати.

Та Нокоміс не хотіла, щоб онук одружувався з чужоземкою. Не дослухаючись до бабусиних порад, герой радісно пішов за коханою і не помилився – дівчина відповіла йому щирою взаємністю.

Минуло багато безтурботних років, сповнених праці та полювання, спокою та затишку домашнього вогнища. Проте щастя на землі не вічне, і ніхто не може уникнути гірких втрат: помирають улюблені друзі Гайавати – божественний співець Чайбайабос і добродушний силач Квазінд.

Настають важкі часи: люта зима сповила землю глибоким снігом, морози скували ріки й озера, до поселень підкрався голод. Гайавата теж не зміг знайти їжі для порятунку коханої дружини. Вона померла.

Настала весна, але туга не полишила серце Гайавати, він сумував за навіки втраченою коханою.

Якось Ягу – хвалько і оповідач дивних історій – повідомив, що бачив у морі величезну пірогу з бородатими воїнами, обличчя яких були пофарбовані в біле. Всі сміялися із розповіді, лише Гайавата залишався серйозним. Справді, з часом до поселення підплив човен із білими людьми. Гайавата привітно зустрів їх, запросив до свого вігваму і щедро пригостив, посадивши на шкури горностаїв і бізонів. Після урочистостей і келихів господарі й гості викурили Люльку Згоди та присягнули на вічну дружбу. Уночі, коли стомлені гості поснули, Гайавата став зі свого ложа і сказав Нокоміс, що йде назавжди.

Зрозумівши, що створення Ліги п'яти племен є вінцем його дій на землі, Гайавата звертається до народів з промовою, сповненою мудрих порад, наголосивши водночас, що йому час „здійнятися” у небеса. Він вийшов на берег і сів у чарівний човен. Повітря сповнилося звуками божественної музики, і вражені люди спостерігали, як човен почав підніматися вище й вище, аж поки зовсім не зник в небесах.

Ось так завершився земний шлях посланця небес вчителя Гайавати.

Особливості зображення героя

Генрі Лонгфелло не змальовує свого героя за звичною для читача схемою: зовнішність, вчинки, характер. Як відомо, суто міфологічний герой не має конкретних зовнішніх рис. Г. Лонгфелло створює образ Гайавати, зображаючи його діяння, змальовуючи його стосунки з природою, з людьми і надлюдськими створіннями.

Поет розповідає про його дивовижне народження та його величне життя в ім'я щастя свого народу, котрий прагне йти шляхом добра й правди. У фольклорних оповідях Гайавата наділений рисами казкового героя. Тому і в інтерпретації Лонгфелло історія Гайавати стає поетичною

легендою, чарівною казкою, у котрій фантастичний вимисел переплітається з народною мудрістю. Герой поеми - особа незвичайна: автор наділив його чудесною силою, незвичайним розумом і відвагою. Всі свої сили він віддає на благо свого народу - в цьому й полягає образ суто народного героя. Гайавата навчає індіанців необхідним речам у їхньому житті: майстерності полювання і землеробства, він винаходить писемність, відкриває таємниці лікарського мистецтва. Він вивчає таємниці природи, розуміє голоси звірів і птахів, уміє слухати шум вітру, дзюрчання річки. Під час посту завжди молився про щастя і благо всіх народів. Він доклав чимало зусиль, аби утворити Союз (Велику Лігу) ірокезьких племен, укласти «вічний мир» між народами, припинивши братовбивчі війни, які до того весь час точилися між різними індіанськими племенами.

В образі Гайавати поет втілює волелюбність індіанців, їхню відвагу і мужність, людяність і любов до світу. У пам'яті та в міфах індіанців Гайавата залишився народним героєм і пророком.